

„BECSKEREKRŐL SOHASEM TÁVOZOM ÜRES LÉLEKKEL”

Szenteleky Kornél és a becskerekiek

N É M E T H F E R E N C

Az 1918 utáni „kezdés” első éveiben Becskerek lett egyik központja a kibontakozó kultúrmozgalmaknak. A fiatalok ott már 1919 októberében (az MI-csoport) lapolapítással próbálkoztak. 1919 novemberének elején hagyta el a nyomdát Borsodi Lajos *Fenség* című kötete, az első jugoszláviai magyar művek egyike, december végén pedig Rehorovszky Jenő beindította riportlapját, a hetente megjelenő *Becskekerei Futárt*. Néhány hónappal később, 1920 februárjában indult a rövid életű *Renaissance*, méghozzá Juhász Ferenc, Freund Tibor és Treisz Géza ügybuzgalmának köszönhetően. 1922. január 28-án Somfai János jelentette meg az ugyancsak rövid életű *Fáktyát* (amelynek szerkesztésében Hesslein József segédkezett neki), amelynek első számában Jászi Oszkár fogalmazta meg, hogy „az elszakadt magyarság szellemi élete nem lesz többé a budapesti melegházi palánták kiültetése, hanem a maga szűkebb hazája, regionális élete helyi viszonyaiból fog organikusan felépülni”.

Ezekben az években adnak majd hangot magukról mind észrevehetőbben az „újak” (pl. Bánáti Fischer Árpád meg Treisz Géza), de a „régiek” is (Borsodi Lajos, Aszlányi Dezső, Farkas Geiza meg Somfai János). Ez a „mozgolódás”, a megnyilatkozási lehetőségek keresése, az önerőre támaszkodó irodalmi élet első megnyilvánulásai szükségszerűen odafigyelést parancsoltak. Az új körülmények közepette Becskereken is egyes korábbi irodalmi kapcsolatokat felújítottak, ugyanakkor újakat is létesítettek.

A harmincas évek elején a becskerekeli művelődési élet egyik tekintélyes intézménye a Magyar Közművelődési Egyesület volt, amely székhelyénél fogva Bánát-központú volt ugyan, de már működésének első éveitől kezdve vajdaságivá való terebélyesítésére törekedett. Hiszen vezetősége olyan műsorkoncepció kidolgozását vállalta, amelynek egyik sarkalatos tétele a jelesebb vaj-

dasági írók vendégszereplése volt. A változást 1922-ben az MKE új vezetősége hozta meg: az MKE akkori elnöke dr. Várady Imre, igazgatója dr. Marton Andor, meg két titkára dr. Mara Jenő és Juhász Ferenc. A tisztújítást valójában még 1921 nyarán megejtették, azt követően pedig az alapszabályok megfelelő módosítására is sor került. Így a továbbiakban az MKE politikamentes szervezetként kizárólag kulturális, közművelődési tevékenységet folytatott. Elsősorban a becskerekeli helyi szellemi élet fellendítésén fáradozott, műkedvelő előadások rendezésével, népnevelő akciók, zenedélutánok, irodalmi estek szervezésével. E dicséretes szervezőmunkát a vezetőséggel együtt az úgynevezett kultúr- vagy rendezőbizottság végezte (dr. Mara Jenő, Juhász Ferenc, dr. Borsodi Lajos, dr. Brájjer Lajos). Az MKE a harmincas évek elejétől igen céltudatosan és kitartóan pártfogolta az irodalmat, egyrészt azzal, hogy megnyilatkozási lehetőséget nyújtott a helyi íróknak, másrészt pedig, hogy irodalmi esteket szervezett, amelyeken a vajdasági magyar írók legjelesebbjeit látta vendégül. Sőt, az irodalmi élet fellendítését pályadíjakkal, jutalmakkal is ösztönözte.

Valahogyan éppen az idő tájt, amikor a becskerekiek lendületes munkába kezdtek, valamikor 1922 táján kezdődött, dr. Bori Imre szavaival élve „Szen-teleky Kornél munkásságának aranykora”, „nagy vállalkozásainak kora”, amelyben „szinte minden élménye, gondolata, utazásai és szíváci éjszakái, a test és a lélek láza irodalomká válik műhelyében”. Szenteleky irodalmi érdeklődése nem kerülte el a becskerekieket sem. Korán felvette a kapcsolatot a becskerekeli/bánáti írókkal, élénk figyelemmel kísérte az MKE működését, annak közgyűléseire is eljárt, útja többször is a Bega-parti városba vezetett. Hogy hogyan és pontosan mikor kezdődött Szenteleky ismerkedése, barátkozása a becskerekiekkel, azt megbízható levéltári anyag híján nehéz lenne pontosítani. Mégis, a fellelt adatok alapján állíthatjuk, hogy 1922 után került bizonyíthatóan kapcsolatba a becskerekeli írói-újságírói körökkel, valamivel később pedig az MKE vezető embereivel, oszlopos tagjaival.

Ennek a későbbi barátsággá szövődő irodalmi ismeretségeknek a kezdete lehetett az a méltatás, amelyet Szenteleky Farkas Geiza *Démonok között* című „társadalom-lélektani tanulmányáról” írt (*Bácsmegyei Napló*, 1923. április 1.), a többi között hangsúlyozva, hogy Farkas Geiza „elismert és megbecsült nevét” nem szabad elfelednünk. Ez az írás volt talán a bevezetője, az apropója Szenteleky és Farkas Geiza későbbi barátságának, amelyről egyik tanulmányában Csetvei Mária is értekezett (*Üzenet*, 1974. szeptember 1., 9. sz.). S ha egyrészt Szenteleky figyelemmel kísérte a becskerekeli/bánáti irodalmi történeteket és kezdeményezéseket, másrészt a becskerekeli írók figyelmét sem kerülte el Szenteleky ténykedése. Több példa közül úgy hisszük, elegendő lesz csupán kettőt kiemelni ennek bizonyítására. Dr. Borsodi Lajos a *Torontál* hasábjain

(1925. június 7.) méltatta Szenteleky *Úgy fáj az élet* című kötetét, meg a *Bazsalikom* című antológiát (1927. december 24.). Így kezdődött.

A következő érintkezési pont a becskerekiekkel a *Képes Vasárnap* beindítása volt (1928. március 4.). A lap munkatársai között találjuk például Kelemen Jánost, Juhász Ferencet és dr. Borsodi Lajost. A *Képes Vasárnap* irodalmi mellékletének, a *Vajdasági Írásnak* a megjelentetése (1928. szeptember 23.) sem történt a becskerekiek nélkül. A szerkesztői székben Szenteleky ült, Borsodi Lajos pedig szerkesztőbizottsági tag volt, majd 1921 áprilisától októberéig a lap egyik főmunkatársa is. A lapnak írt még Aszlányi Dezső, Farkas Geiza, Fischer Árpád és Wollák Gyula is. Borsodi Lajosnak abban a megtiszteltetésben is része volt, hogy 1929-ben tagja lehetett a *Vajdasági Írás* zsűrijének, amikor is a lap regény pályázatát hirdetett. Később a *Kalangya* munkatársa is volt néhány becskerei író társával együtt.

Éppen erre az időszakra – 1928 tájára – esnek Szenteleky első (bizonyítható) becskerei látogatásai, noha a rendelkezésünkre álló adatok összességéből joggal feltételezhetjük, hogy már korábban is járt ott. Lássuk hát, mikor és mi ügyben járt Szenteleky a Bega-parti városban. Irodalmi levelezésében (*Szenteleky Kornél irodalmi levelezése 1927–1933*. Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta: Bisztray Gyula és Csuka Zoltán. Kiadja a Szenteleky Társaság, Zombor–Budapest, 1943) több utalást, sőt leírást is találunk becskerei látogatásairól meg utazási terveiről. Ugyancsak értékes forrása Szenteleky becskerei vonatkozásainak a *Torontál/Híradó*, a *Kalangya* meg a *Tükör* című riportlap.

A legkorábbi adat becskerei látogatásáról 1928. január 17-ei levele szolgáltatta, amelyet dr. Draskóczy Edéhez intézett. Ebben becskerei útját valószínűsítette: „Ma sürgőnyt kaptam Becskerekről, amelyben a Közművelődési Egyesület nevében arra kérnek, hogy tartsak ünnepi előadást a 29-én megtartandó Ady-esten. Én vállaltam az előadást, és oly módon gondoltam a technikai kivitel, hogy Becsén keresztül utazom, ha ugyan motorral vagy kompon át lehet kelni a Tiszán.”

1928 augusztusában egyik Csuka Zoltánnak írt levelében latolgatta, hogy esedékes lesz-e vagy sem becskerei útja, majd 1928 októberében ugyancsak Csuka Zoltán értesítette arról, hogy „a becskerei út egyelőre nem időszerű”.

1929. február 21-ei leveléből is az derül ki, hogy Szentelekynek Becskerekre kellene utaznia, de Csukának megvallja, hogy nem tud elmenni. A *Torontál* híradása nyomán (1929. június 7.) tudjuk, hogy még az év júniusában Fekete Lajossal, Csuka Zoltánnal, dr. Draskóczy Edével és F. Galambos Margittal Becskereken járt, ahol részt vett „a Bánsági Magyar Közművelődési Egyesület szezonzáró előadásán”. 1929 szeptemberében is szándéka volt Csuka Zoltánnal Becskerekre utazni, méghozzá azért, hogy megnyerjék Farkas Geizát a *Vaj-*

dasági Írás mecénásának. Azonban Geiza bácsi, ahogyan Szenteleky nevezte, az ajánlatra levélben válaszolt, s a válasz kedvezőtlen volt. Ezért jobbnak látták elnapolni a becskerekai utat, s maguk helyett dr. Draskóczyt küldték ki oda tárgyalni.

1930 nyarán Szenteleky Borsodiék vendége volt Becskereken. Élményeiről 1930. július 13-ai levelében számolt be Fekete Lajosnak, egy ott készült fényképet is mellékelve a borítékban: „Nemrég Becskereken jártam, ahol Borsodi bevitt egy udvarba, valami rokoni boltba, ahol gyanútlanul lekaptak bennünket. Illetve, csak én voltam gyanútlan, mert Borsodi beavatta a fényképező hölgyeket a »meglepetés«-be. Mikor már minden megtörtént, nekem is bevallotta a csapdát, amelybe beleestem. Egy emléket akart becskerekai együttlétünkről. Így született meg a mellékelt kép, amelyet szeretettel, ragaszkodással küldünk meg neked, akiről annyit beszélünk ott Becskereken. Megegyeztünk abban, hogy a három poéta közül mindenesetre téged illet az első palma . . . (. . .) Marton Andor barátunk különösen sokat beszélt rólad, ismét közöttük voltál ott, Borsodiék kis ripszes szalonjában, és hogy olyan jól éreztem magam Becskereken, annak talán megint az volt az oka, hogy Te is ott voltál . . .”

Borsodi Lajos 1931 őszén is vendégül látta Szentelekyt. Ezt a látogatást így idézte fel egyik írásában (*Kalanga*, 1933, 10. sz.): „Akkor még kevesebb baj volt a tüdejével, a hangulata is jó volt, örömmel, halvány arcán könnyű mosollyal állított be hozzám.

– Azért jöttem, hogy kissé elbeszélgessünk sok közös dolgainkról – mondotta. És láttam rajta, hogy örül ennek a kis változatosságnak, a szíváci egyhangúságból való rövid kiszakadásnak, főleg pedig annak, hogy íróról és irodalmi dolgokról beszélgethet. Mert ebben a témakörben élte ki magát egészen, és ha elgondolásai során itt-ott elkalandozott ettől a tárgytól, rövidesen megint csak az irodalomnál tartott. Az irodalom követte őt, mint az árnyék a testet, és mint ahogy nincs substantia árnyék nélkül, úgy Szenteleky Kornélt egy pillanatra sem lehet elképzelni irodalmi tervek, vágyak, értékjelzések vagy alkotások nélkül.

Nyakunkba vettük a várost. Gyönyörű őszi délután bánatos mosolya hervadozott a város arcán. A Bega partján haladtunk. (. . .) Egy padra ültünk. A jugoszláviai magyar irodalomról kezdtünk beszélgetni. Kornél nagyon szerette és nagyon értékelte az ő kicsiny írótláborát. Mindenkiről volt néhány elismerő meleg szava. S mikor itt-ott egyik-másik író munkájáról kritizáló szót ejtettem, Kornél rögtön talált mentő érvet a számára. (. . .) Vacsora után nagyobb társaság gyűlt össze Kornél tiszteletére. Szép, fiatal asszonyok, intelligens úriemberek vették körül. De Kornél idegennek érezte magát a vidám, százféle témát kergető társaságban. A mellette ülő úrinő érdeklődő, mindennapi kér-

déseket érintő beszédére csak néhány udvarias, finom, halk szava volt. Idegenek előtt ez az érzékeny mimózálelek teljesen be tudott zárkózni, és minél jobban ostromolta kíváncsi érdeklődés, annál mélyebbre süppedt önmagába.

Valaki azt indítványozta, hogy kabaréba menjünk. Rövid egyfelvonásosokat adnak, és ügyes táncosnők lépnek fel. Kornél ijedten súgta felém: »Én nem megyek kabaréba. Én nem tudok kabaréba menni.« Megnyugtattam, hogy nem megyünk. Éreztem, tudtam, hogy a szépség mesebeli királyfia előtt elfogyna a levegő, ha az ő álomvilágából a durva, közönséges szavak útszéli csárdájába tévedne.

Amikor másnap búcsúzott tőlem, meg kellett ígérnem, hogy rövidesen viszonzom a látogatását.”

Egyébként 1931-ben leveleinek tanúsága szerint még kétszer járt Becskereken: 1931 májusában, amikor Becséről rándult át a Bega-parti városba, meg az év májusának végén, amikor az MKE közgyűlésén vett részt. Ez utóbbiról írta dr. Szirmai Károlynak 1931. június 3-án: „Pünkösdhétfőn Becskereken voltam a Magyar Közművelődési Egyesület közgyűlésén. Megint kis bizakodással és tenniakarással lettem gazdagabb. Nagyon szép volt. Különösen Várady hatott mindnyájunkra. Draskóczyékkal mentem és jöttem.” Ugyancsak ezt az eseményt ecsetelte Fekete Lajosnak is 1931. június 23-ai levelében: „Várady bátyánk nagyszerű és vakmerő beszédet tartott Becskereken a Magyar Közművelődési Egyesület megnyitóján, és ez a beszéd mindnyájunkat megrázott. Féltettük, hogy baja esik Imre bátyánknak, de csodálatosan semmi sem történt.” Hogy mit is mondott voltaképpen dr. Várady Imre 1931. május 26-án az MKE közgyűlésén, arról a *Híradó* (1931. május 31.) is beszámolt: „Elnöki megnyitójában (Várady) rámutatott arra, hogy a magyar kultúregyesület kulturális munkásságával együvé fogja az ország összmagyarságát, mert itt sem világnézetbeli, sem életfelfogásbeli, sem rang- és osztálybeli különbség nem emel válaszfalat közénk, itt mindannyian egy családnak, a magyar kultúrának gyermekei vagyunk. Ezzel a kulturális munkánkkal bekapcsolódunk az egész emberiséget átfogó nagy kultúrmozgalomba, teljes lélekkel csüggünk az általános kultúra emelésén, haladásán, mert erős a meggyőződésünk, hogy a kultúra géniuszára vár a mai világproblémák egyik legnagyobbjának megoldása: az emberiség végleges megbékítése, a lelkek egyetértő harmóniája, a nemzetek egymással való találkozását egyengető munkának előkészítése. Ez eszmének, e gondolatnak szolgálatában áll a mi magyarságunk is fáradhatatlanul és törhetetlenül.” E szavak bizonyára túl merészen hangzottak az akkori politikai viszonyok közepette, ezért féltette Szenteleky Váradyt!

1932 nyarán emlékezetes esemény színhelye volt a Bega-parti város. Az MKE ünnepi közgyűlésén nyújtották át Szenteleky Kornélnak, ahogyan Borzodi fogalmazott, „a magyarság legszebb kitüntetését”: az ezüsttulipánt. (Ér-

dekességként említjük csupán, hogy Vékony Náci riportlapja, a *Tükör*, ezüstliliomnak keresztelte a díjat!) E meghitt ünnepegről írta maga Szenteleky 1932. július 7-én dr. Szirmai Károlynak: „A tulipánünnepély komolyan szép volt. Sok bizakodást öntött belém. Általában Becskerekről sohasem távozom üres lélekkel, de most különösen gazdagon bocsátottak útnak. Nagyon szépen rendezték meg a dolgot és érezni lehetett, hogy tiszta szívből jön a szavuk, ajándékozó és ölelő mozdulatuk.” Szenteleky az ezüsttulipán átadásakor is találkozott Borsodiékkal. Erről mesélte Borsodi (*Kalangya*, 1933, 10. sz.): „Ekkor már az ünnepeltetés tömör harangzúgása közben, mintha szelíd bánattal a lélekharang is megszólalt volna. A boldogság merev mosolyát mintha a halál ujjja rajzolta volna beesett, sápadt arcára . . . Éjfél után távozott az ünnepélyről. Elkísértem a szállodába. Meleg éccaka volt, de Kornél zsebkendőt tartott a szája elé. Az úton egyikünk sem szólt. De ez a csönd már nem volt a gondolattermelés áldott csöndje. Közöttünk harmadiknak akkor a néma aggodalom járt.

A szállodai lépcsőkön sűrűn meg kellett állnia és kifogyó lélekzettel, ziháló tüdővel ért föl az emeletre. Elváltunk egymástól. Mintha ekkor egy pillanatra tovább maradt volna keze a kezemben, szeme a szememben. Igen, mi akkor búcsúztunk el egymástól.”

Szentelekyről a díj kapcsán a becskerekai sajtó is cikkezett. Így a *Tükör* (1932. július 2.) „az első ezüstliliomos (?) vajdasági magyar költőről” az alábbiakat írta: „Mindenkinek el kell ismerni, hogy valóban ő a legméltóbb, ő az egyedüli méltó erre a szép kitüntetésre. Aki a kultúra terén a legnagyobb szolgálatot tette az itteni magyarságnak, azé a kitüntetés – így szól a föltétel, és Szenteleky csakugyan nagy és érdemes szolgálataival egyedül volt méltó az első ezüstliliomra. A legfinomabb tollú író, a legkulturáltabb ember, a legszárnyalóbb költő az itteniek között, és a legtöbb áldozattal szolgálta a jugoszláviai magyar kultúra ügyét Szenteleky Kornél. A legnehezebb viszonyok között törhetetlen hittel a magyar kultúra jövőjében egymás után alakította és fejlesztette magas nívóra a magyar irodalmi folyóiratokat, és ha az egyik részvétlenség miatt összeomlott, új hittel és új reménnyel épített helyébe másikat. (. . .) Ha az ezüstliliommal a legszebb lelkű magyart akarták volna jutalmazni, akkor is Szentelekynek járt volna az.” A becskerekai lapok szerint még egy nagy feladat várt rá: „meg kellett volna neki teremtenie a kultúrbékét”, „hogy az ellenséget baráttá változtassa, hogy a magyar írókat egy táborba sorakoztassa, hogy ezzel a magyar kultúra korlátlan fejlődési lehetőségét megteremtse”. Erre azonban betegsége miatt már nem futotta erejéből.

1933. március 28-án levélben panaszkodott Radó Imrének, hogy elhatalmasodó tüdőbaja miatt nem lehetett ott a március 26-ai becskerekai *Kalangya*-esten. „Szeretném tudni, milyen volt a hangulat Becskereken? Ha nem terhellek

vele, úgy röviden, pár sorban számolj be a becskerekeli estről” – kérte barátját. A *Kalangya*-esten egyébként Radó Imre mellett fellépett még Marton Andor, Kende Ferenc, Juhász Ferenc és mások.

Néhány hónappal később, 1933. augusztus 20-án azután Becskerekre is megérkezett a szomorú hír: elhunyt Szenteleky. Temetésén a becskerekieket dr. Várady Imre, Juhász Ferenc és Marton Andor képviselte. Hármuk közül dr. Várady mondott búcsúbeszédet.

Valamivel később, 1933. szeptember 9-én, az MKE igazgatósági ülésén Marton Andor mondott emlékbeszédet Szentelekyről (*Kalangya*, 1933, 10. sz.). Az említett *Kalangya*-számban Farkas Geiza búcsúzott tőle (*Látó szemek záruktak le. . .*), „felejthetetlen barátjának” és „vezérének” nevezve Szentelekyt. Ugyancsak ott olvashatjuk dr. Várady Imre alkalmi sorait is, amelyben aggódva teszi fel a kérdést: „Szenteleky Kornél amennyire bátor, annyira áldásos kezdeményezésének lesz-e folytatása? Lesz-e utód, aki annyi felkészültséggel, az irodalom és művészet minden területén oly egyetemes tudással, oly szívós lelkesedéssel, erős tervszerűséggel, az ő páratlan munkabíráásával, fáradhatatlan munkaszeretetével ápolja, fejleszti és irányítja alig rügyező kisebbségi magyar irodalmunkat? Lesz-e még egy ilyen, minden vitán felülálló elismert tekintélyünk, kinek irodalmi vezérlete alá, annyi feltétlenséggel állott kisebbségi írónk öregje, fiatalja, mondjuk: apraja-nagyja?”

Szentelekyről a becskerekeli lapok is kegyelettel emlékeztek meg. A *Tükör* nekrológiájában (1933. augusztus 26.) emelte ki, hogy Szenteleky „egymaga volt az egész irodalom”, egy másik cikkében pedig kidomborította, hogy „mindvégig tekintély maradt, mert távol állott a hétköznapiok túlekedéseitől, és mindig csak a magyarság jövőjét, annak kulturális fejlődését nézte, figyelte, törte magát érte. Ebben a gyöngye, törődött, beteg testben egy nagy, edzett óriási lélek volt, amely le tudta győzni a test törékenységét, nyomorú voltát”.

Az eddigiekben Szenteleky becskerekeli látogatásait igyekeztünk feltérképezni, a továbbiakban pedig becskerekeli ismeretségi köréről kell szólnunk, azokról az írókról/újságírókról, akiket ott ismert meg, akikkel később levelezett, barátkozott. Nos, becskerekeli baráti/ismerősi köre, tudomásunk szerint mintegy kilenc-, tíztagú volt. Ide tartozott Aszlányi Dezső, dr. Borsodi Lajos, Farkas Geiza, dr. Hesslein József, Juhász Ferenc, Todor Manojlović, Mara Jenő, Marton Andor és dr. Várady Imre. Egyesekkel közülük csak felületesen tartotta a kapcsolatot, főleg írások, cikkek ügyében, másokkal viszont meghitt barátságban volt. Egyikükről-másikukról eléggé elmarasztaló véleménye volt. Jeles tulajdonsága volt Szentelekynek, hogy a barátság vagy ismeretség nem befolyásolta irodalmi értékeit!

Aszlányi Dezsőt 1928-ban, kézirat ügyben emlegette Szenteleky, nehezményezve, hogy elpártolt a *Vajdasági Írástól* a tiszteletdíjak miatt. Dr. Hesslein

József neve 1933 júniusában bukkant fel Szenteleky levelesládájában. Akkor kapta kézhez véleményezésre egy cím nélküli regényét. A kézirat csapnivaló volt, és Szenteleky sehogyan sem javasolhatta kiadásra. E regényről írta Kende Ferencnek 1933. június 7-én: „Rémdráma”, amelyben „egy 22 éves asszony meggyilkolja öreg férjét”. „A felületes, kusza és lyukas miljójrajz úgy lötyög ezen a borzalmas mesén, mint csontvázon a szakadt, hasadt pizsama. (. . .) Az alakok élettelenek, valószínűtlenek. (. . .) Semminemű átdolgozás, kihagyás vagy változtatás után sem tartom kiadhatónak azt a regényt. Egyszerűen értéktelen.” A becskerekeli (de az idő tájt Belgrádban élő) Todor Manojlovićtal 1927-ben Mladen Leskovac közvetítésével vette fel a kapcsolatot. Az érintkezési pontot az Ady-versek képezték. 1927 decemberében Leskovac közvetítésével küldte meg Manojlovićnak a *Bazsalikom* egy példányát. 1928 októberében már azt írta Leskovacnak, hogy „Tosó kényelmes”. 1929 októberében szeretett volna találkozni Manojlovićtal Belgrádban, 1929. december 30-án pedig azt újságolta Leskovacnak, hogy a *Centrifugális táncos* belgrádi bemutatójára készül: „A hely miatt már írtam Tosónak, leveletem a Nemzeti Színházba címeztem, mivel pontos címét nem tudtam. Ha az Ön ideje és egészsége megengedné, úgy hálás lennék ha talán telefonon érdeklődne Tosónál, hogy rendben van-e a jegyem, mert nem szeretnék emiatt megkésni vagy éppen lemaradni az előadásról.” Miután (feltehetően) személyesen is megismerkedett Manojlovićtal, 1931-ben már „kedves és nemes személyéről” írt, egyik, Kristály Istvánhoz intézett levelében pedig „igaz, becsületes barátként” emlegette.

Mara Jenő halálhíre 1931 decemberében igencsak megrendítette Szentelekyt. Radó Imrének írta 1931. december 18-án: „Szegény Mara halála ropantul hatott rám, egyre idegesebben viselem el az élet, illetve a halál rendjét. Így szegény Mara már nem emelhet szót nyomdája érdekében.” Marton Andorral, a kitűnő gazdasági szakemberrel és bankigazgatóval pénzügyek kapcsán ismerkedhetett meg Szenteleky. 1928. augusztus 2-án írta Csuka Zoltánnak: „Mégis hiszem, hogy Marton Andor bankjától fogunk kaphatni némi támogatást, ha már az egyesülettől nem kaphatunk.” 1928 októberében újra pénzügyekben, pontosabban a *Vajdasági Írás* anyagi megsegítésével kapcsolatosan levelezett Marton Andorral, de úgy tűnik nem sok eredménnyel. Dr. Draskóczy Ede 1929-ben készített pénzügyi tervezete szerint Marton Andornak 2000 dinárt kellett volna biztosítania „kultúrsegély” címén a *Vajdasági Írás* kiadására. Szenteleky többször is találkozott Martonnal. Miután visszatért Becskerekéről, 1930. július 13-án írta Fekete Lajosnak: „Marton Andor barátunk különösen sokat beszélt rólad . . .” Szenteleky Kornél illő tisztelettel emlegette dr. Várady Imrét is, az MKE elnökét. 1933. február 24-ei levelében írta Kende Ferencnek: „Nagyon szívesen írok Váradynak. Az öreg úr jószándékában és segíteni akarásában nem is kételkedem . . .” Egy hónappal később, 1933

márciusában, miután Kende beszámolt neki a becskereki *Kalangya*-estről, némi csalódással emlegette Váradyt. Ennek oka tulajdonképpen nem is Várady, hanem Juhász Ferenc volt. Szenteleky hosszabb ideje figyelte Juhász Ferenc tevékenységét az MKE-ben, és sok kivetnivalót talált benne. Erre szerette volna felhívni Várady figyelmét is. Hogy konkrétan mi bosszantotta, az egyik leveléből derül ki, amelyet 1933 februárjában írt Kende Ferencnek: „A baj azonban ott van, hogy a végrehajtó hatalom J(uhász) kezében van. De talán sikerül J(uhász) rosszindulatú tespedtségét, naiv gáncsvetéseit szelíden lereszelní.” Egy hónappal korábban azt írta róla, hogy „irigy, lusta és ostoba ember”, aki „eddig még semmit sem csinált, de mindent megígért”, s hogy „jó volna egyszer Váradyt felvilágosítani ennek az embernek kártékony, romboló működéséről”. 1933 márciusában keserűen állapította meg róla, hogy „végül is az Ő szégyene az MKE sívár passzivitása”.

S ha történetesen Juhásszal nem is rokonszenvezett Szenteleky, Farkas Geizával és dr. Borsodi Lajossal már meghittebb kapcsolata volt, amely ugyan esetenként a csalódásoktól sem volt mentes.

Borsodi Lajossal szép, kellemes találkozásai voltak Becskereken. Ugyancsak Borsodi is meglátogatta őt Szivácon. Többek között 1931 őszén is, és erről a látogatásáról mesélte (*Kalangya*, 1933, 10. sz.): „Kiszálltam a vonatból a kis sziváci állomáson, ahol Kornél derús arccal, örömmel és sok szeretettel fogadott. Hazavitt az ő halk, kedves, harmonikus otthonába. (. . .)

Néhány perc múlva az egyik benső szobában már egyedül voltam Kornéllal. És mintha csak tegnap hagytuk volna abba a beszélgetést, a lassan belopakodó, puha érintésű barna alkony bizalmat gyűjtő, meleg hangulatában már kitüzesedő arccal, lelkesen csillogó szemekkel új irodalmi terveiről, megírandó témáiról, most olvasott könyvek ragyogó értékeiről mesélt. Azután néhány kéziratát olvasta fel. (. . .) Mindegyik írása nagyon tetszett és igaz elragadtatással üdvözöltem értük. (. . .) Éjfél után pihenni tértem. Kornél bekísért a hálószobába, és sokáig ült az ágyam szélén.”

Noha Szenteleky tisztelte Borsodit, irodalmi ügyekben könyörtelen volt. Levelezésében néhány lesújtó minősítést találunk Borsodi irodalmi értékeiről. A többi között ilyeneket: „Borsodi Lajos az írás tempójában igazi műkedvelő volt, itt-ott írogatott csak.” „Borsodi sokkal sápadtabb jelenség, már évek óta teljesen passzív, mert az operettlibrettó-írást mégsem lehet irodalomnak tekinteni.” A továbbiakban Borsodi „kiaszott invencióját” „írói impotenciáját” emlegette egyik-másik sikertelenebb tárcája ürügyén. Ugyanakkor azt is el kell mondanunk, hogy ettől eltekintve Borsodihoz gyakran küldött kéziratokat véleményezésre. Sokszor kérte ki véleményét irodalmi ügyekben.

Úgy tűnik, hogy Szenteleky azért mégis Farkas Geizához ragaszkodott a legjobban, noha az ő számlájára is tett egy-két epés megjegyzést. Farkas Geizát

nagyra becsülte. Amikor szóba került, hogy kinek járna az ezüstkoszorú, Szenteleky Farkas Geizát látta erre a legalkalmasabbnak. „Ő a legidősebb és a legtöbbet dolgozott (több mint 20 tudományos könyve jelent meg)” – érvelt Szenteleky, *A fejnélküli ember* című regényéről meg elragadtatással állapította meg, hogy „ilyen nagyszabású patopszichológiai felépítésű regényt nemcsak a Vajdaságban nem írtak, hanem az egész magyar nyelvterületen sem”. Utóbb „elég gyenge írásait” is emlegette. Stílusáról írta 1933. március 5-én Kende Ferencnek: „Geiza bácsi nem stílművész (. . .) Nagy nyelvtudása, magyarázó, tanári modora ki-kiütözik írásain, de azért goromba, nyelvsértő hibákra nemigen emlékszem.” Szenteleky Farkas Geizát a *Vajdasági Írás* mecénásának is meg akarta nyerni 1929-ben, ám Geiza bácsi anyagi helyzetére panaszkodott, nem vállalhatta, hogy a lapért anyagilag felelős legyen. Akárcsak Borsodi esetében is, Szenteleky Farkas Geizától nemcsak írásokat kért, hanem tanácsot is, illetve szükségesnek tartotta vele megbeszélni a problematikus dolgokat.

Szenteleky halála után Becskereken is életművének ismerői és tisztelői méltóképpen folytatni szeretnék volna munkáját, tovább vinni, fejleszteni szellemi örökségét, s egyben emléket is állítani neki. Nem véletlen, hogy egy ilyen irányú kezdeményezésre éppen Becskereken került sor. Ez volt a Szenteleky Társaság megalakulása.

Borsodi Lajos még 1933 decemberében a *Kalanyáiban* beharangozta, hogy „a Magyar Közművelődési Egyesület szakosztályaként megalakult a délszláv-országi magyar írók irodalmi társasága”. A zászlóbontásra Becskereken került sor 1934. február 25-én délután, az MKE Dr. Rajsa utcai székházában. Az előadást telt ház előtt Draskóczy Ede, a társaság elnöke nyitotta meg, a műsorban pedig fellépett még Borsodi Lajos, dr. Török Béláné (Lucia) és Adorján András. A Szenteleky Társaság első nyilvános bemutatkozásáról a becskereki *Híradótól* a szabadkai *Naplóig* valamennyi lap részletesen beszámolt, később azonban érthetetlen csend vette körül a társaság tevékenységét. Így teljesen helytálló dr. Bori Imre megállapítása, hogy „ennek az irodalmi társulatnak pusztán megalakulását regisztrálják az egykori lapok, s hatását sem lehet felfedezni, annak bizonyága, hogy irodalmunk nem tudta feltáplálni a kezdeményezéseket”. Hogy miért? A Szenteleky Társaság megalakulása a vajdasági magyar irodalom „újrakezdésének és konszolidációjának” korszakára esik, és a már említett „kultúrbéke” hiányában, a viták és irodalmi torzalkodások közepette, ez az intézményesítő törekvés az erőfeszítések ellenére is meddő, elszigetelt, vagy még pontosabban visszhangtalan vállalkozás maradt, legalábbis kezdeti szakaszában.

Azt, hogy a későbbi években miként ápolták Becskereken Szenteleky emlékét, a leghívebben a korabeli sajtó tükrözi. 1935. március 23-án Szántó Andor a *Tükörben* megjelentetett vitacikkében (*Séta a jugoszláviai magyar irodalom*

és újságírás dzsungelében) többek között a dilettantizmus ellen fakadt ki, támadva a *Kalangyát*, hogy az letért Szenteleky Kornél irányáról: „Körülbástyázott klikkrendszer fejlődött ki a Kalangya körül, és ezzel magyarázhatjuk, hogy Szenteleky Kornélnak ez a szép elgondolása ma már teljesen elvesztette kapcsolatait az itt élő magyarsággal” – fakadt ki Szántó.

1936. augusztus 22-én, Szenteleky halálának évfordulójára emlékezve állapítja meg a becskerekeli *Tükör*, hogy ő „nem tudta megérteni az irodalom kereskedelmi kapcsolatait. Csak úgy történhetett, hogy alig néhány évvel halála után érezhetjük, hogy még az a kevés összefogó munka, amit betegen, magamagát rontva, és emésztve végzett, úgyszólván széthullt. De azért nem Szenteleky a felelős, hanem azok az írók, akik eltávolodtak az ő intencióitól”.

Életművének értékelésében minden bizonnyal egyet kell értenünk dr. Várady Imre meglátásával: „Sorsának tragédiája, hogy nagy eszméi gyümölcsbeérését meg nem érthette; de a sors kegye, hogy az általa elhintett magvak kalászba indulását mindenfelé láthatta.”